

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

De Minister van Justitie,
Dr. E.H.M. Hirsch Ballin
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Afdeling Ontwikkeling

Bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

Correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

t (070) 361 97 23
f (070) 361 97 46
www.rechtspraak.nl

datum 16 september 2008
contactpersoon J. Calkoen-Nauta
doorkiesnummer 070 - 3619793
faxnummer 070 - 361 9746
e-mail j.calkoen@rechtspraak.nl
ons kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
onderwerp Wetsvoorstel versterking positie slachtoffer (30 143) - verplichte aanwezigheid ouders

Geachte heer Hirsch Ballin,

Momenteel is bij de Eerste Kamer het wetsvoorstel Versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces met nummer 30 143 (het “**Wetsvoorstel**”) aanhangig. Aan deze versterking wordt niet alleen vanuit de maatschappij en de politiek belang gehecht, maar ook door de politie en de zittende en de staande magistratuur. Zij worden nu al geconfronteerd met de vraag hoe aan de positie van het slachtoffer ruimer inhoud kan worden gegeven dan in de huidige regeling in het Wetboek van Strafvordering is voorzien. Het voorstel is eind 2007 met algemene stemmen aangenomen door de Tweede Kamer. De Vaste commissie voor justitie van uw kamer heeft op 10 juni 2008 het eindverslag uitgebracht. De plenaire behandeling vindt plaats op 23 september 2008.

In de loop van de behandeling door de Tweede Kamer is een groot aantal amendementen op het oorspronkelijke voorstel ingediend. De Rechtspraak maakt zich grote zorgen over de bij (gewijzigd) amendement in het voorstel opgenomen wijziging van artikel 496 van het Wetboek van Strafvordering (“**Sv**”). Deze wijziging betreft de verplichte aanwezigheid van ouders of de voogd van minderjarige verdachten bij de terechtzitting en de verplichting voor de rechter om bij niet verschijnen van ouders c.q. de voogd de behandeling van de zaak tegen hun minderjarig kind aan te houden en de medebrenging van ouders c.q. de voogd te gelasten. Hiermee wordt een wijziging in het jeugdstraf(proces)recht voorgesteld die ingrijpende onbedoelde en ongewenste gevolgen zal hebben voor de behandeling van jeugdstrafzaken en in het verlengde daarvan voor het jeugdbeleid.

De Raad voor de rechtspraak (de “**Raad**”) heeft u op 10 november 2004 over een ontwerp van het Wetsvoorstel geadviseerd.¹ De Raad is echter niet om advies gevraagd over bovengenoemd amendement. Gelet op de implicaties van de verplichte aanwezigheid van ouders c.q. de voogd bij de behandeling van een strafzaak tegen hun minderjarig kind voor de rechtspleging, valt het voorstel verwoord in het amendement ontegenzeggelijk binnen de adviestaak van de Raad zoals neergelegd in artikel 95 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie.² Nu de Raad niet in een eerder stadium om advies

¹ Dit advies is te vinden op www.raadvoorderechtspraak.nl.

² De Raad voor de rechtspraak heeft op grond van artikel 95 Wet op de rechterlijke organisatie een wettelijke adviestaak met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 2 van 8

gevraagd is over hierboven genoemd amendement, zal de Raad gebruik maken van zijn recht om u in deze fase van de behandeling van het Wetsvoorstel te adviseren. Van het voornemen tot advisering heeft de Raad u bij brief van 9 juli 2008 op de hoogte gebracht.

Dit advies kent de volgende indeling:

1. Huidige praktijk en algemene opmerkingen
2. Voorgestelde regeling m.b.t. verplichte aanwezigheid van ouders of voogd.
3. Aanhoudingen
4. Bevel tot medebrenging
5. Wetstechnische onduidelijkheden
6. Conclusie

Het advies heeft het verder vooral over de ouders, maar het een en ander geldt m.m. voor de voogd die, het zij hier opgemerkt, niet noodzakelijkerwijs een naast familielid behoeft te zijn.

Vooropgesteld zij dat de Raad het van groot belang acht dat ouders worden betrokken bij het strafproces tegen hun minderjarig kind. Dat geldt evenzeer voor de voogd. Hun aanwezigheid op de terechtzitting dient dan ook gestimuleerd te worden. Het voorgestelde middel van verplichte aanwezigheid en de verplichte aanhouding van de behandeling met een bevel tot medebrenging stuit echter binnen de rechtspraak op grote bezwaren en zal naar verwachting averechts werken. De regeling staat in deze vorm op gespannen voet met artikel 40 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (“**IVRK**”) en haaks op het huidige jeugdbeleid. Verder kleven aan de gekozen vorm zeer ongewenste complicaties voor het strafproces. De regeling is daarom in deze vorm onnodig en ongewenst en niet in

De adviezen worden vastgesteld na overleg met de gerechten. De Raad voor de rechtspraak is een adviescollege in de zin van artikel 79 en 80 van de Grondwet. Bij het opstellen van zijn adviezen beoordeelt de Raad de voorgenomen wet- en regelgeving in het bijzonder op de gevolgen voor de organisatie en de werklast van de gerechten en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid. Rechters zijn bij de behandeling van individuele zaken niet gebonden aan de inhoud van de wetgevingsadviezen van de Raad voor de rechtspraak.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 3 van 8

het belang van de minderjarige verdachte. Ook het belang van slachtoffers is niet zonder meer gediend met de verplichte aanwezigheid van ouders. De Raad merkt op dat u bij brief van 17 december 2007 (30 143, nr. 27) heeft gereageerd en het amendement heeft ontraden, ook vanwege wetstechnische bezwaren.

1. Huidige praktijk en algemene opmerkingen

In het jeugdstrafrecht staat de speciale preventie voorop. Kernwoorden zijn daarbij vroegtijdig, snel en consequent ingrijpen. Het jeugdstrafrecht beoogt primair een gedragsverandering van de minderjarige te bewerkstelligen om – en dit is mede in het belang van de maatschappij – herhaling te voorkomen. De strafzitting en de straf moeten worden benut als middel tot gedragsbeïnvloeding. Het spreekt vanzelf dat de rol van ouders van groot belang is om verandering in het gedrag van een jongere te bewerkstelligen. De Raad onderschrijft dan ook ten volle de achterliggende doelstelling voor de aanwezigheid van ouders op de zitting. Het is van groot belang dat ouders betrokken worden bij de aanpak van jeugdcriminaliteit en om deze reden dient de aanwezigheid van ouders op de strafzitting gestimuleerd te worden.

Op grond van artikel 40 IVRK heeft een kind in zijn strafproces recht op een behandeling die geen afbreuk doet aan en rekening houdt met zijn gevoel van waardigheid en eigenwaarde. Voorts dient de behandeling in overeenstemming te zijn met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van re-integratie in de maatschappij. Het kind heeft recht op aanwezigheid van een raadsman en, tenzij dit geacht wordt niet in zijn belang te zijn met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, op aanwezigheid van zijn ouders of voogd. Achtergrond is dat het kind recht heeft op juridische bijstand en morele steun tijdens de zitting.

Op dit moment verschijnt in ongeveer 80% van de betreffende zaken op de oproep één van de ouders of – in een kleine minderheid van deze gevallen – beide ouders. Bij jonge kinderen, *first offenders* en verdachten van lichte feiten ligt dit percentage wat hoger terwijl bij oudere (17 jarige) veelplegers dit percentage lager is. Bij rechtbanken is de opkomst hoger dan bij de gerechtshoven. Wanneer slechts een van de ouders verschijnt, is de reden daarvan doorgaans dat de andere ouder werkt of voor de overige kinderen zorgt. Daarbij speelt dat in het merendeel van de gevallen de jongeren uit gebroken gezinnen komen.

Bij een deel van de verdachten, veelal 17-jarigen en veelplegers, verschijnt geen van de ouders op de zitting. De reden hiervoor is vaak dat ouders de moed hebben verloren, zich niet meer in staat voelen hun kind te beïnvloeden of zich schamen voor het criminele gedrag van hun kind. De meerderheid van deze ouders komt uit een sociaal zwak milieu. Daarnaast spelen taalproblemen en reiskosten en, in het geval van alleenstaande moeders, de zorg voor jongere kinderen een rol.

In de praktijk wordt op de terechtzitting van een minderjarige verdachte de verdediging primair gevoerd door de van rechtswege toegevoegde raadsman. De Raad voor de kindbescherming geeft aan de rechter (schriftelijk) advies met betrekking tot de strafrechtelijke reactie. In het geval van veelplegers en verdachten van ernstige delicten bevat het dossier doorgaans een rapport van een persoonlijkheidsonderzoek.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 4 van 8

Ouders krijgen op de zitting altijd het woord en met hen wordt speciaal gesproken over het gedrag van hun zoon of dochter. De rechter vindt het van groot belang wat ouders van het gedrag van hun kind vinden. Hij krijgt in het gesprek een indruk van hun reactie op het gepleegde feit, van hun bezorgdheid en van hun toegankelijkheid voor hulpverlening. Hij spreekt hen aan op het gedrag van hun kind en de gevolgen daarvan en houdt vervolgens met de houding en mogelijkheden van ouders rekening in de strafrechtelijke reactie. Het niet-verschijnen van ouders is ook een belangrijke indicator. De afwezigheid van ouders zegt immers iets over de relatie met het kind en ook dat kan worden meegenomen in de straf die wordt opgelegd. De rechter kan altijd de behandeling aanhouden indien hij meer achtergrondinformatie over de persoonlijke situatie van de verdachte wil hebben.

Op dit moment lopen er diverse projecten van de kindbescherming, jeugdzorg en veiligheidshuizen om de betrokkenheid van ouders bij de strafzaak te vergroten. Daaruit blijkt dat er heel veel argwaan bij met name allochtone ouders bestaat. Vaak zien zij de Raad voor de kindbescherming niet als een instantie om mee samen te werken en oplossingen te zoeken. Uit een *pilot* in het arrondissement Utrecht met ouders van Marokkaanse verdachten is gebleken dat een persoonlijke uitnodiging en het direct beantwoorden van vragen veel argwaan wegneemt. Tijdens deze proef steeg de opkomst van Marokkaanse ouders van minder dan vijftig procent naar negentig procent.

2. Voorgestelde regeling verplichte aanwezigheid ouders

Volgens het gewijzigde voorstel van wet (30143 A) komt, voor zover relevant, artikel 496 Sv als volgt te luiden:

Lid 1: De ouders of voogd zijn verplicht tot bijwoning van de terechtzitting. Zij worden daartoe opgeroepen. Bij de oproeping wordt hun kennisgegeven, dat, indien zij niet aan deze verplichting voldoen, het gerecht hun medebrenging kan gelasten.

Lid 2: Indien de ouders of voogd van een van misdrijf verdachte minderjarige in gebreke blijven op de terechtzitting te verschijnen, stelt het gerecht, (...), het onderzoek tot een bepaalde dag uit en beveelt het tevens hun medebrenging. Het gerecht kan echter indien van hen geen woon- of verblijfplaats bekend is of op grond van bijzondere omstandigheden het geven van een bevel tot medebrenging achterwege laten.³

Lid 3: Indien de ouders of voogd van een van overtreding verdachte minderjarige in gebreke blijven op de terechtzitting te verschijnen, kan het gerecht, indien het hun aanwezigheid bij de behandeling van de zaak ter terechtzitting wenselijk acht, hun medebrenging gelasten.⁴

³ *Toelichting: aanhouden van de behandeling is geformuleerd als een verplichting voor de rechter. Hij kan hier slechts op drie limitatief opgenoemde, formele gronden vanaf wijken: indien direct blijkt dat de dagvaarding nietig is, het openbaar ministerie niet-ontvankelijk of de rechter onbevoegd. Ook het bevelen van de medebrenging is imperatief geformuleerd. De rechter kan hiervan slechts afwijken als van de ouders geen woon- of verblijfplaats bekend is of in geval van bijzondere omstandigheden.*

⁴ *Toelichting: bij overtredingen is toepassing van het dwangmiddel bevel tot medebrenging aan de rechter overgelaten.*

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 5 van 8

Lid 4: Indien de ouders of voogd in gebreke blijven op de terechtzitting te verschijnen, zet het gerecht het onderzoek daarna voort, tenzij het de medebrenging tegen een nader tijdstip gelast.

Hier zij opgemerkt dat het strafprocesrecht tot dusverre de figuur van de medebrenging, een zeer ingrijpend dwangmiddel, alleen kent voor de (minderjarige) verdachte, de getuige en de deskundige.

3. Aanhoudingen

Volgens het voorstel moet de behandeling van de strafzaak worden aangehouden als de ouders van de minderjarige niet zijn verschenen. Met ouders worden ingevolge artikel 131 Sv bedoeld: de ouders die het gezag over de minderjarige uitoefenen. Uit de toelichting op het amendement blijkt dat in het geval twee personen met gezag belast zijn, beiden verplicht zijn te verschijnen.⁵ Dit betekent dat in het geval waarin de ouders gescheiden zijn en beiden het gezag hebben, niet alleen de verzorgende ouder dient te verschijnen, maar ook de ouder bij wie het kind niet woont. Is één van de ouders niet aanwezig, dan moet de behandeling worden aangehouden om de niet-verschenen ouder in de gelegenheid te stellen alsnog te komen. Deze verplichting is zo imperatief geformuleerd dat de rechter nauwelijks eigen afwegingsruimte heeft om te bepalen of de aanwezigheid van beide ouders in het belang van de verdachte en/of het slachtoffer is. De rechter zal dus in alle gevallen, zowel voor misdrijven als overtredingen, de zaak moeten aanhouden als een of geen van de ouders verschijnt.⁶ Zelfs als één van de ouders een goede reden heeft, bijvoorbeeld werk, ziekte of bijzondere familie-omstandigheden, en de ander is aanwezig zal de behandeling moeten worden uitgesteld.

Omdat in een aanzienlijk deel van de zaken één of geen van de ouders verschijnt, zal een groot deel van de jeugdstrafzaken voor bepaalde tijd moeten worden aangehouden wegens het niet-verschijnen van de ouders. De kans hierop wordt nog vergroot door de soortgelijke verschijningsregeling voor de minderjarige in artikel 495a Sv.

Aanhouding van een zaak betekent een vertraging van twee tot vier maanden in het strafproces. In de eerste plaats omdat op kortere termijn veelal geen zittingsruimte beschikbaar zal zijn en in beginsel ook gezocht moet worden naar een datum waarop de wel verschenen procesdeelnemers wederom beschikbaar zijn. Verder is tijd nodig voor een aantal verplichte handelingen en stappen, zoals de verificatie van de naam- en adres gegevens, het met inachtneming van de termijnen en andere regels oproepen van de niet verschenen procesdeelnemers, ook zij die niet verplicht zijn te verschijnen, zoals het slachtoffer, en het doen uitgaan van een bevel tot medebrenging. Volgens de zogenaamde Kalsbeeknorm behoren jongeren binnen zes maanden na aanhouding berecht te zijn. Die termijn van zes maanden is nu al moeilijk te halen maar zal met het voorstel onafwendbaar langer worden. Het voorstel van verplichte aanhouding staat ook haaks op het lik-op-stuk beleid dat zo belangrijk is bij de aanpak van jeugdcriminaliteit.

Niet in de laatste plaats zal het voor het slachtoffer teleurstellend zijn als de behandeling van zijn zaak wordt aangehouden en hij nog langer moet wachten op verhaal van geleden schade.

⁵ TK 2005-2006, 30 143, nr. 11.

⁶ EK 2007-2008, 30 143, D, pagina 6. Zie ook paragraaf 5, eerste bolletje van dit advies.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 6 van 8

4. Bevel tot medebrenging

Een bevel tot medebrenging betekent dat een ouder 's ochtends vroeg, vaak voor 06.00 uur, van zijn bed wordt gelicht, door de politie wordt meegenomen naar de rechtbank of het hof, en daar mogelijk uren in de cel moet wachten tot hij door de politie de zittingzaal wordt binnengeleid waar de strafzaak tegen zijn kind wordt behandeld. Het gevolg van medebrenging zal zijn dat in veel gevallen de ouder in geëmotioneerde toestand op de zitting wordt aangevoerd. Ook zullen veel jeugdige verdachten de toestand waarin (een van) hun ouders ter zitting worden gebracht als buitengewoon vernederend ervaren. Bij gescheiden ouders kan deze gespannen situatie leiden tot een opblazend conflict dat tijdens de zitting over het hoofd van hun minderjarige zoon of dochter wordt uitgevochten. Dit kan er vervolgens toe leiden dat het kind, dat als verdachte centraal behoort te staan, met de situatie geen raad weet en dicht slaat.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat een zo zware maatregel als gedwongen medebrenging van ouders een bijdrage levert aan een productieve zitting waar in dialoog met ouders gesproken wordt over gedragsverandering van minderjarigen. Gevreesd moet worden dat het middel, ook als hiervan schaars gebruik gemaakt wordt, uiteindelijk een averechtse uitwerking heeft.⁷ ⁸Ten slotte roept de medebrenging van ouders de vraag op wie zorgt voor de thuis achtergelaten (jonge) kinderen in de vele een-oudergezinnen waarin minderjarige verdachten opgroeien, en wie zorgt dat de minderjarige verdachte ter terechtzitting verschijnt, als de ouders zijn meegenomen door de politie.

Overigens moeten ook geen al te hoge verwachtingen worden gehecht aan een bevel tot medebrenging. Deze bevelen blijken in de praktijk geenszins in alle gevallen tot het verschijnen van betrokkene te leiden, onder andere omdat betrokkene op de hoogte kan zijn van het bevel en zich tijdig onvindbaar kan maken. Een bevel tot medebrenging kan bovendien bij het slachtoffer valse verwachtingen wekken en zal ook geen vruchtbare basis bieden om ter terechtzitting tot een regeling van de schade te komen.

5. Wetstechnische onduidelijkheden

De redactie van de regeling is niet duidelijk en roept vanuit de rechtspleging bezien een aantal vragen op.

- Lezing van lid 4, in combinatie met de leden 1 tot en met 3, leidt tot de conclusie dat de rechter ook bij overtredingen verplicht is de behandeling aan te houden als ouders niet verschijnen. Alleen het bevel tot medebrenging is bij overtredingen facultatief geformuleerd. Als dit zo moet worden geïnterpreteerd, is er, nu voor de minderjarige bij overtredingen geen verschijningsplicht geldt bij de kantonrechter en voor de rechter geen verplichting tot aanhouding of een bevel medebrenging bij

⁷ Zie voor een nadere uitwerking het artikel in FJR, 61 van Weijers, Bruning en de Jonge.

⁸ In de studie "Ouders en reacties op jeugdcriminaliteit" (Directie PJS, november 1999) zijn aanbevelingen gedaan om ouders meer op hun verantwoordelijkheid aan te spreken. Daarbij is gewezen op een mogelijk tegengesteld effect bij zwaar delinquente jongeren omdat bij de ouders van deze groep relatief vaak sprake is van beperkte pedagogische kwaliteiten.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 7 van 8

niet verschijnen van de minderjarige, sprake van een onbegrijpelijke discrepantie tussen het niet-verschijnen van het kind en het niet-verschijnen van de ouders.

- Niet vermeld is of de (verschenen) ouders ook voor de tweede terechtzitting moeten worden opgeroepen.
- Uit de toelichting bij het amendement wordt niet duidelijk wat moet worden verstaan onder de in lid 2 bedoelde “bijzondere omstandigheden” waarin het bevel tot medebrenging achterwege mag blijven. In het telefoongesprek van 8 september jongstleden dat u met de waarnemend voorzitter van de Raad had, gaf u aan dat er voldoende mogelijkheden voor een rechter zijn om af te zien van de verplichting tot het bevel van medebrenging waardoor de rechter in de positie is maatwerk te leveren.

In de parlementaire geschiedenis lijkt echter een restrictieve uitleg gegeven te worden aan de verplichte aanwezigheid van ouders. Alleen in “zeer bijzondere omstandigheden” is de afwezigheid van de ouders toegestaan.⁹ Voorts blijkt dat in de optiek van de Tweede Kamer dat “de betrokkenheid en de aanspreekbaarheid van ouders ruimschoots opwegen tegen de mogelijk af en toe lastige handhaving van een dergelijke plicht.”¹⁰ Voor het bevel medebrenging werd aanvankelijk slechts als voorbeeld genoemd de ouders die feitelijk niet in staat zijn het kind op te voeden omdat niet bekend is waar zij wonen of gedetineerd zijn. (Een gedetineerde ouder zal overigens doorgaans aanwezig zijn omdat deze kan worden aangevoerd.) Later is toegevoegd het geval waarin de ouder geen of een slechte relatie met de minderjarige heeft. Niet duidelijk is wat hiermee wordt bedoeld en hoe dit bepaald moet worden. Ouder-kind-problemen ten gevolge van echtscheiding zijn dat bijvoorbeeld slechte relaties?

- Onduidelijk is of het bevel tot medebrenging ook voor ouders van uithuisgeplaatste kinderen geldt.
- Aan de verschijningsplicht van de ouders zou een verplichting tot bijstand door een tolk moeten worden gekoppeld voor de ouders die de Nederlandse taal niet of onvoldoende machtig zijn.

6. Conclusie

De Raad is van mening dat:

- de voorgestelde wijziging van artikel 496 Sv (verplichte aanwezigheid van ouders) de rechter onvoldoende ruimte biedt om in het belang van het kind de behandeling van de zaak direct voort te zetten buiten aanwezigheid van de ouders;
- de wijziging onnodig is omdat nu reeds in de overgrote meerderheid van zaken een ouder aanwezig is en de rechter ook nu de behandeling kan aanhouden om een niet verschenen ouder op te roepen;

⁹ TK 2007-2008, 30 143, nr. 28, p. 24

¹⁰ TK 2007-2008, 30 143, nr. 28, p.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 16 september 2008
kenmerk UIT 13185 / ONTW JC
pagina 8 van 8

- de verplichte aanhouding een vertraging van het strafproces meebrengt die niet in het belang is van de jonge verdachte en in strijd is met het belangrijkste onderdeel van het huidige jeugdbeleid dat juist is gericht op een snelle en consequente interventie;
- een (nog) grotere betrokkenheid en opkomst van ouders eerder verwacht kan worden van het stimuleren en persoonlijk uitnodigen van ouders dan van gedwongen medebrenging;
- als de voorgestelde regeling al leidt tot een hogere opkomst van ouders deze geenszins opweegt tegen de grote schadelijke effecten van de gedwongen medebrenging; en
- aanhouding van de afdoening van een strafzaak ook zoveel mogelijk vermeden moet worden in het belang van de andere procesdeelnemers, met name het slachtoffer.

De Raad onderschrijft ten volle het belang van de aanwezigheid van ouders op de terechtzitting. De Raad acht het ook van groot belang dat de aanwezigheid van ouders wordt gestimuleerd en bevorderd. Van de voorgestelde rigide maatregelen wordt echter niet verwacht dat zij zullen leiden tot een positieve betrokkenheid van ouders bij gewenste gedragsverandering van hun kind, eerder het tegendeel. De Raad ziet in de parlementaire geschiedenis onvoldoende aanknopingspunten voor uw visie dat wet en toelichting de rechter desgewenst ruimte bieden voor maatwerk. De Raad vraagt u dan ook de door u gelezen ruimte uit te dragen in uw opstelling in het parlement opdat er meer duidelijkheid voor de rechter komt onder welke omstandigheden hij kan afzien van de verplichting aan te houden en geen bevel medebrenging hoeft uit te vaardigen.

Ten slotte merkt de Raad op dat hij meer verwacht van de *pilots* in samenwerking met de veiligheidshuizen. De Raad is bereid daarin mee te denken.

Hoogachtend,

mr. F.W.H. van den Emster
Voorzitter